

Ganzen en zwanen in 2019/20: teruglopende winteraantallen, groeiende broedpopulaties

Voorlopige telresultaten uit het afgelopen telseizoen bevestigen wat zich de laatste jaren al aftekende: de aantallen (uitsluitend) overwinterende ganzen en zwanen tenderen naar afname, terwijl de soorten die (ook) bij ons broeden in het winterhalfjaar toenemen. Het broedsucces van de noorderlingen houdt tegenwoordig niet over.

Contrasterende ontwikkelingen

De eerste resultaten van de ganzen- en zwanentellingen uit het afgelopen winterhalfjaar laten een opvallende afname zien bij soorten die naar Nederland trekken om te overwinteren of er een tussenstop maken: Rotgans, Toendrarietgans, Kolgans en - in nog sterkere mate - Wilde Zwaan, Kleine Zwaan en Kleine Rietgans (figuur 1). Vooral bij Kleine Rietgans en Kleine Zwaan is dat een bevestiging van eerder ingezette trends (zie Sovon-Nieuws 32 (3): 12-13). Bij de internationale Kleine Rietganzen-telling half november pleisterde maar 3% van de flyway-populatie in Nederland.

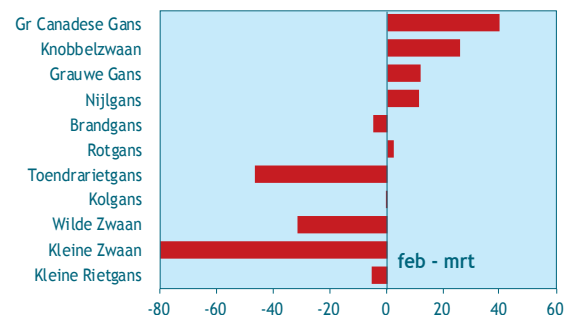
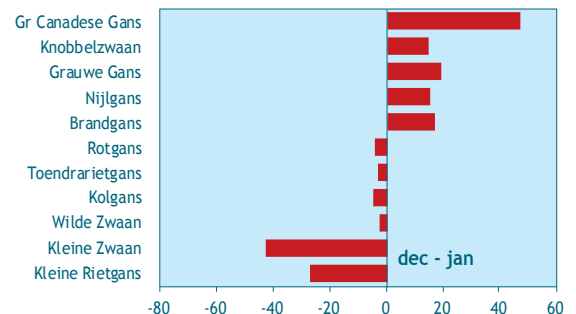
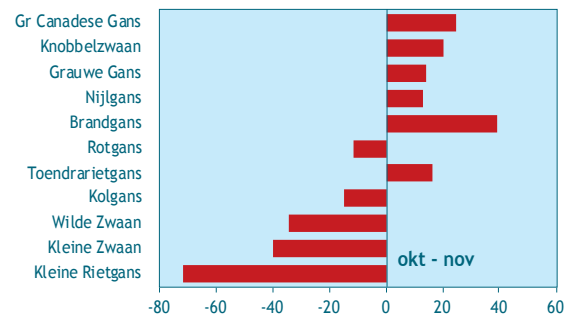
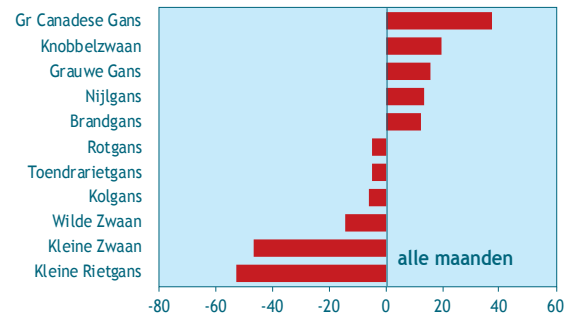
De Brandgans is de enige soort met een groot aandeel wintergasten die in de plus zat (de eigen broedpopulatie is bij deze soort in de winter ver in de minderheid). Voor de soorten waarbij de winterpopulatie voornamelijk wordt gevoed door eigen broedvogels gold dat nog sterker. Vooral het aantal Grote Canadese Ganzen was fors hoger

(+53%) ten opzichte van de voorgaande vijf seizoenen. De toenames van de betreffende soorten komen goed overeen met de nog steeds groeiende broedvogelaantallen die bij het BMP worden vastgesteld (figuur 2). Alleen de Knobbelzwaan valt uit de toon. Deze vertoont sinds 2007 een afnemende broedvogeltrend terwijl de watervogeltellingen in dezelfde periode geen significante aantalsverandering laten zien. De toename in 2019/20 is daarom verrassend, maar wel een voortzetting van de positieve tendens in de afgelopen jaren, met groeiende aantallen op ruiplaatsen in het Delta- en IJsselmeergebied (incl. Randmeren). Dit duidt erop dat veel Knobbelzwanen niet gaan broeden of vroegtijdig hun legsel verliezen.

Deels vertraagde aankomst en vroeg vertrek

Het in figuur 1 geschetste beeld was in grote lijn consistent over het hele seizoen, maar

*Het aantal broedende Grote Canadese Ganzen zit nog steeds in de lift.
Foto: Kees Koffijberg*

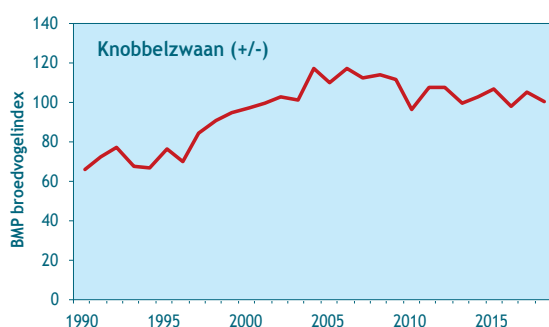
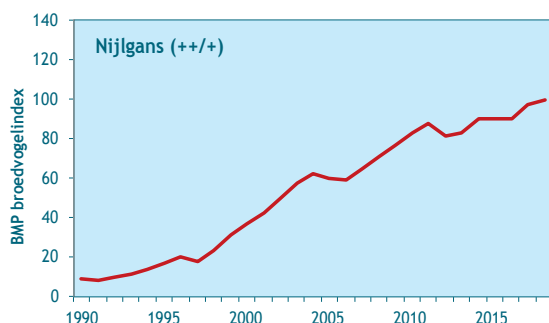
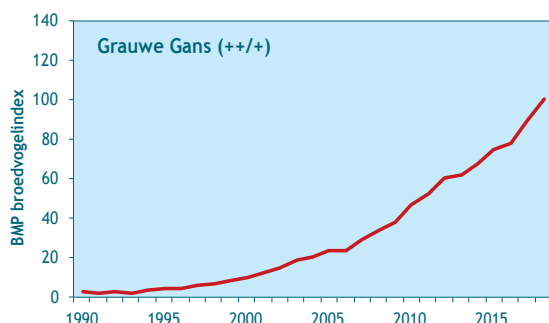
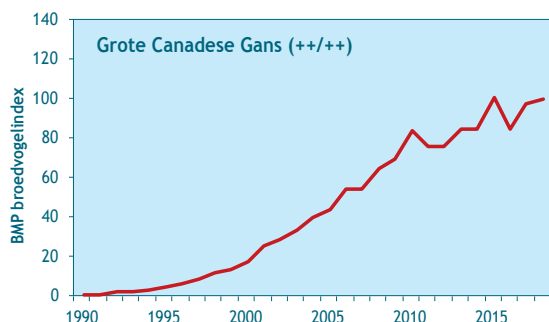

Figuur 1. Aantallen ganzen en zwanen in 2019/20 ten opzichte van de voorgaande vijf seizoenen. Weergegeven is het verschil (%) in de som van getelde aantallen in overeenkomstig getelde gebieden, voor de periode oktober-maart ('alle maanden'), en voor najaar, winter en voorjaar afzonderlijk.

Kolganzen arriveerden net als in 2017 en 2018 pas later in het najaar in grotere aantallen.
Foto: Kees Koffijberg

Figuur 2. Broedvogeltrends van Grote Canadese Gans, Grauwe Gans, Nijlgans en Knobbelzwaan in Nederland (BMP), weergegeven als index ten opzichte van 2018 (= 100). Tevens is een indicatie van de trend aangegeven (++) en + resp. sterke en matige toename, - matige afname) voor resp. de hele periode vanaf 1990 en de laatste 12 jaar sinds 2007.

kende ook variaties. De Brandgans was al in het najaar in relatief hoge aantallen aanwezig, terwijl er in het vroege voorjaar juist minder werden geteld. Deze tendens, die zich in april (niet afgebeeld) voortzette, was bij meer soorten zichtbaar (zie onder). Kolganzen arriveerden net als in 2017 en 2018 nogal laat, met vooral in oktober relatief lage aantallen, terwijl het voorkomen later in de winter en in het vroege voorjaar overeenkwam met afgelopen jaren. Bij Toendrarietgans, Wilde Zwaan en Kleine Zwaan (lage aantallen!) valt vooral het vroege vertrek op. Geen wonder, want deze soorten reageren waarschijnlijk op bovengemiddelde temperaturen en die waren er volop in de winter van 2019/20. Sinds de start van de metingen in 1901 was volgens het KNMI alleen de winter van 2006/07 nog iets warmer. Bij de Kleine Zwaan droeg het vroege vertrek uit Nederland bij aan recordaantallen in Noord-Duitsland, met in Sleswijk-Holstein een maximum van 6720 zwanen op 29 februari (H.J. Augst, OAG Schleswig-Holstein). Het aandeel dat in Nederland verbleef tijdens de internati-

onale telling in januari zal vermoedelijker lager zijn dan ooit (de teller staat nu op ruim 3100 vogels, het aantal voor de hele flyway nog onbekend).

Broedsucces onder de maat

Vrijwel alle noordelijke soorten hadden in de zomer van 2019 een laag broedsucces. Bij Kleine Zwaan, Kleine Rietgans en Brandgans waren in de wintergroepen hooguit 10% jonge vogels aanwezig, vrijwel zeker te weinig om de jaarlijkse sterfte te compenseren. Toendrarietgans (ongeveer 16%), Kolgans (12%) en Rotgans (14%) deden het iets beter, maar ook bij deze soorten gaat het al lange tijd om bescheiden aantallen eerstejaars vogels. De vooruitzichten voor 2020 zijn in ieder geval voor de Kleine Rietgans beter, afgaande op de gunstige weersituatie in de broedgebieden op Spitsbergen in het afgelopen voorjaar (J. Madsen). Elders is het afwachten wat het broedseizoen gaat brengen.

● Kees Koffijberg & Erik van Winden

Wilde Zwanen waren in 2019/20 maar kort in grotere aantallen aanwezig en vertrokken al in de nawinter.

Foto: Hans Schekkerman

